

Sprawa C-635/23

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Data wpływu:

23 października 2023 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Kammergericht (Berlin, Niemcy)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

20 października 2023 r.

Wnioskodawca:

WBS GmbH

KAMMERGERICHT (wyższy sąd krajowy w Berlinie)

Postanowienie

[...]

w sprawie pomocy prawnej dotyczącej

europejskiego nakazu dochodzeniowego Büros für die

Beseitigung und Bekämpfung von Korruption der Republik Lettland (biura do spraw likwidacji i zwalczania korupcji Republiki Łotewskiej) z dnia 25 kwietnia 2019 r.

w niniejsze sprawie odnoszącej się wyłącznie do

WBS GmbH,

[...]

czwarta izba karna Kammergericht w Berlinie w dniu 20 października 2023 r. postanowiła:

Trybunałowi Sprawiedliwości Unii Europejskiej przedkłada się na podstawie art. 267 TFUE wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w przedmiocie następującego pytania:

Czy europejski nakaz dochodzeniowy dotyczący zgodnie z prawem państwa wydającego czynności zastrzeżonej dla sądów może zostać wydany we współdziałaniu z organem zatwierdzającym niebędącym sądem przez inny właściwy organ w rozumieniu art. 2 lit. c) ppkt (ii) dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2014/41/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych, gdy sąd państwa wydającego uprzednio zatwierdził czynność dochodzeniową spełniając w związku z tym przewidziany w dyrektywie 214/41/UE obowiązek oceny i uzasadnienia?

Uzasadnienie:

1 A. Stan faktyczny

W dniu 5 kwietnia 2019 r. łotewskie biuro do spraw likwidacji i zwalczania korupcji wszczęło postępowanie karne przeciwko osobom zasiadającym w organach fundacji z siedzibą w Rydze ze względu na podejrzenie oszustwa w znacznym zakresie, bezprawnego marnotrawstwa cudzych rzeczy w znacznym zakresie oraz fałszowania dokumentów i używania sfałszowanych dokumentów. W ramach swojego dochodzenia biuro uznało za konieczne przeszukanie lokali przedsiębiorstw FF GmbH i WBS GmbH znajdujących się w Berlinie i wniosło do sędziego do spraw postępowania przygotowawczego sądu dla przedmieścia Vidzeme miasta Rygi o zatwierdzenie tych czynności dochodzeniowych zgodnie z art. 179 i 180 łotewskiego kodeksu postępowania karnego. Sędzia dochodzeniowy uwzględnił wniosek postanowieniami z dnia 24 kwietnia 2019 r. i uzasadnił swoje rozstrzygnięcie tym, iż należy przyjąć, że w pomieszczeniach wskazanych wyżej przedsiębiorstw znajdują się istotne dla postępowania dokumenty, nośniki informacji oraz przedmioty; przeszukanie ma na celu ich znalezienie i zatrzymanie, i jest konieczne i proporcjonalne.

2 W dniu 25 kwietnia 2019 r. łotewskie biuro do spraw likwidacji i zwalczania korupcji wydało jako inny właściwy organ w rozumieniu art. 2 lit. c) ppkt (ii) dyrektywy 2014/41/UE europejski nakaz dochodzeniowy (zwany dalej: „END”), w który zwraca się do Republiki Federalnej Niemiec o przesłuchanie dwóch świadków oraz wykonanie – załączonych do END – nakazów przeszukania z dnia 24 kwietnia 2019 r. wydanych przez sędziego dochodzeniowego. Prokuratura generalna Republiki Łotewskiej zatwierdziła END i przesłała je do prokuratury w Berlinie.

3 Także Amtsgericht Tiergarten w Berlinie (sąd rejonowy dla okręgu Tiergarten w Berlinie) nakazał na odpowiedni wniosek prokuratury w Berlinie przeszukanie lokali FF GmbH i WBS GmbH. Przeprowadzone na tej podstawie w dniu 13 maja 2019 r. przeszukania doprowadziły do zatrzymania licznych dowodów.

- 4 Pełnomocnicy procesowi FF GmbH i WBS GmbH złożyli do izby odsyłającej środki odwoławcze przeciwko czynnościom dokonany w ramach pomocy prawnej i wnieśli między innymi o stwierdzenie, iż wydanie zatrzymanych dowodów Republice Łotewskiej jest niedopuszczalne. W odniesieniu do FF GmbH izba przedłożyła postępowanie Bundesgerichtshof (federalnemu trybunałowi sprawiedliwości) w celu wyjaśnienia zagadnienia prawnego dotyczącego dopuszczalności środka prawnego; w odniesieniu do WBS GmbH izba orzekła między innymi, że wydanie dowodów jest dopuszczalne, z tym zastrzeżeniem, iż zamiast zatrzymanych dokumentów oryginalnych należy wydać potwierdzone kopie tych dokumentów. Niemniej jednak nie doszło następnie do wydania zatrzymanych u WBS GmbH dowodów, gdyż z punktu widzenia prokuratury w Berlinie należało odczekać na wynik postępowania sprawdzającego przed Bundesgerichtshof.
- 5 Po wydaniu orzeczenia przez Bundesgerichtshof pełnomocnik procesowy WBS GmbH złożył ponownie między innymi wniosek o stwierdzenie, że wydanie zatrzymanych dowodów Republice Łotewskiej jest niedopuszczalne. W jego ocenie izba — zgodnie z taką możliwością przewidzianą w uregulowaniach prawa krajowego — powinna ponownie orzekać o dopuszczalności wydania, gdyż nastąpiła zmiana sytuacji prawnej. Zgodnie z wydanym w międzyczasie orzeczeniem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 16 grudnia 2021 r. w sprawie C-724/19 jedynie sąd może wydać END dotyczący czynności zastrzeżonej na rzecz sądu zgodnie z prawem państwa wydającego. Wydanie zatrzymanych dowodów jest zatem w jego ocenie w każdym razie obecnie niedopuszczalne, gdyż poprzedzające zatrzymanie przeszukanie jest zastrzeżone w Republice Łotewskiej na rzecz sądów — END nie został jednak wydany przez sąd.
- 6 Prokuratura w Berlinie zwróciła się do prokuratury generalnej Republiki Łotewskiej z pytaniem, czy END ewentualnie mógłby zostać wydany ponownie przez sąd. Prokuratura generalna Republiki Łotewskiej udzieliła odpowiedzi przeczącej, gdyż w prawie Republiki Łotewskiej brak jest podstawy prawnej dla takiego działania.
- 7 Izba odroczyła wydanie orzeczenia w sprawie wniosku o ponowne rozpatrzenie dopuszczalności pomocy prawnej w celu wyjaśnienia zagadnienia wskazanego w niniejszym postanowieniu i nakazała wstrzymanie wydania zatrzymanych dowodów.
- 8 B. Uzasadnienie pytania prejudycjalnego
 - I. Czwarta izba Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku z dnia 16 grudnia 2021 r. w sprawie C-724/19 orzekła, że art. 2 lit. c) ppkt (i) dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2014/41/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie właściwości prokuratora do wydania, w postępowaniu przygotowawczym w ramach

postępowania karnego, europejskiego nakazu dochodzeniowego w rozumieniu tej dyrektywy, mającego na celu uzyskanie dostępu do danych o ruchu i danych o lokalizacji dotyczących przekazów telekomunikacyjnych, jeśli w ramach podobnego postępowania krajowego zarządzenie czynności dochodzeniowej w celu uzyskania dostępu do takich danych jest objęte wyłączną właściwością sędziego. W przypadku będącym przedmiotem rozpoznania prokuratura bułgarska jako organ z art. 2 lit. c) ppkt (i) dyrektywy 2014/41/UE wydała bez uprzedniego udziału sądu bułgarskiego cztery END, których przedmiotem było uzyskanie dostępu do danych o ruchu i danych o lokalizacji dotyczących przekazów telekomunikacyjnych. Dotyczyło to w tym kontekście czynności, które w podobnym przypadku krajowym prokuratura bułgarska mogłaby nakazać wyłącznie na podstawie zezwolenia sądu.

- 9 II. Stosując do niniejszej sprawy zasady ustanowione w orzeczeniu Trybunału izba powinna stwierdzić, że wydanie zatrzymanych dowodów Republice Łotewskiej jest niedopuszczalne.

Niemiecki ustawodawca nadał kształt postanowieniom dyrektywy 2014/41/UE w zakresie wymogów dotyczących właściwości organu wydającego w § 91d ust. 1 Gesetz über die internationale Rechtshilfe in Strafsachen (ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych, zwanej dalej „IRG”). Paragraf 91d ust. 1 IRG stanowi co następuje:

(1) Udzielenie pomocy prawnej jest dopuszczalne jedynie wtedy, gdy wnioskujące państwo członkowskie skorzystało dla swojego wniosku z formularza zawartego w załączniku A lub załączniku C dyrektywy w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w każdorazowo obowiązującym brzmieniu, wydanego

1. przez organ wymiaru sprawiedliwości w rozumieniu art. 2 lit. c) ppkt (i) dyrektywy w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego, lub

2. przez inny organ niż ten wskazany w pkt 1., określony jako właściwy przez wnioskujące państwo członkowskie i potwierdzony przez organ zgodny z pkt 1 sekcji L formularza z załącznika A dyrektywy w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego.

- 10 Zgodnie z § 91d ust. 1 IRG wydanie zatrzymanych dowodów Republice Łotewskiej byłoby niedopuszczalne; gdyż END byłby wystawiony przez niewłaściwy organ – w zakresie w jakim dotyczy on nakazu przeszukania, który pozostaje w nierozdzielalnym związku z wydaniem [dowodów]. Biuro do spraw likwidacji i zwalczania korupcji nie byłoby w tym zakresie innym organem w rozumieniu art. 2 lit. c) ppkt (ii) dyrektywy, gdyż w porównywalnej sprawie krajowej nie byłoby uprawnione do nakazania przeprowadzenia przeszukania. Zgodnie z art. 179 i 180 łotewskiego kodeksu postępowania karnego przeszukania mogą co do zasady zostać nakazane wyłącznie przez sąd. Przepisy brzmiały w angielskim tłumaczeniu (źródło: <https://wipolex->

res.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/lv/lv043en.pdf) – w zakresie w jakim mają znaczenie w postępowaniu – następująco:

Section 179. Searches

(1) A search is an investigative action whose content is the search by force of premises, terrain, vehicles, and individual persons for the purpose of finding and removing the object being sought, if there are reasonable grounds for believing that the object being sought is located in the site of the search.

(2) A search shall be conducted for the purpose of finding objects, documents, corpses, or persons being sought that are significant in criminal proceedings.

Section 180. Decision regarding a Search

(1) A search shall be conducted with a decision of an investigating judge or a court decision. An investigating judge shall take a decision based on a proposal of a person directing the proceedings and materials attached thereto.

(2) [...]

(3) In emergency cases where, due to a delay, sought objects or documents may be destroyed, hidden, or damaged, or a person being sought may escape, a person directing the proceedings may conduct a search with the consent of a public prosecutor. [...]

- 11 Stwierdzenie niedopuszczalności pomocy prawnej wymagane w świetle zasad prawnych sformułowanych w orzeczeniu C-724/19 Trybunału prowadziłoby do zwrotu END Republice Łotewskiej przez prokuraturę w Berlinie na podstawie art. 9 ust. 3 dyrektywy 2014/41/UE.
- 12 III. Izba ma jednak wątpliwości, czy zasady z orzeczenia Trybunału w sprawie C-724/19 znajdują w sposób niezmienny zastosowanie w niniejszej sprawie lub czy też przeciwnie nie wystarczy, że sąd państwa wydającego udzielił zgody na daną czynność dochodzeniową przed wydaniem END i dochował przy tym przewidziane w dyrektywie 2014/41/UE obowiązki oceny i uzasadnienia.
- 13 1. Wątpliwości te wynikają z jednej strony z uwagi na okoliczność, że orzeczenie Trybunału dotyczyło organu w rozumieniu art. 2 lit. c) ppkt (i), zaś w niniejszej sprawie jako organ wydający działał „inny właściwy organ określony przez państwo wydające” w rozumieniu art. 2 lit. c) ppkt (ii). Izba nie potrafi jednoznacznie wywieść z orzeczenia Trybunału, czy ustanowione w nim zasady obowiązują w taki sam sposób dla END wydanych na podstawie art. 2 lit. c) ppkt (ii). W punktach 29 i 30 swojego orzeczenia Trybunał wywiódł co następuje:

„29 Z brzmienia tego przepisu wynika zatem, że organ wydający powinien we wszystkich sytuacjach objętych wspomnianym przepisem być właściwy w danej sprawie – albo jako sędzia, sąd, sędzia śledczy lub prokurator, albo, gdy nie jest on organem sądowym, jako organ prowadzący dochodzenie.

30 Jednakże analiza brzmienia wspomnianego przepisu nie umożliwia sama w sobie określenia, czy wyrażenie »właściwy w danej sprawie« ma takie samo znaczenie jak wyrażenie »właściwy, by nakazać gromadzenie materiału dowodowego zgodnie z prawem krajowym«, i w konsekwencji czy prokurator może być właściwy do wydania europejskiego nakazu dochodzeniowego mającego na celu uzyskanie danych o ruchu i danych o lokalizacji dotyczących przekazów telekomunikacyjnych, jeśli w ramach podobnego postępowania krajowego czynność dochodzeniowa mająca na celu uzyskanie dostępu do takich danych jest objęta wyłączną właściwością sędziego”.

- 14 Powyższe może być rozumiane z punktu widzenia izby w ten sposób, że inny organ w rozumieniu art. 2 lit. c) ppkt (ii) może być także wtedy właściwym organem wydającym, gdy zarządzenie czynności jest zgodnie z prawem krajowym zastrzeżone dla sądów, oraz, iż – co nasuwa się także w tej konstelacji jako konieczne – sąd może brać udział w takim przypadku na innym etapie.
- 15 2. Z drugiej strony niniejsza sprawa różni się od przypadku będącego podstawą orzeczenia Trybunału w tym zakresie, że czynność dochodzeniowa zastrzeżona zgodnie z prawem państwa wydającego dla sądów została zatwierdzona przed wydaniem END przez sąd państwa wydającego i uznana przy tym za konieczną i proporcjonalną. Prowadzi to do tego, iż z punktu widzenia izby argumenty leżące u podstaw orzeczenia Trybunału w przeważającej części nie znajdują zastosowania.
- 16 W rozumieniu izby Trybunał opiera swoje orzeczenie zasadniczo na następujących trzech argumentach:
 - (1) Jedynie organ, który zgodnie z prawem krajowym jest właściwy do zarządzenia czynności, o której jest mowa, może w sposób rozsądny wykonać przewidziane w dyrektywie obowiązki oceny [(art. 6 ust. 1 lit. a)] i uzasadnienia (zob. pkt 32–34).
 - (2) Z uwagi na treść art. 6 ust. 1 lit. b) dyrektywy 2014/41/UE organ wydający może wydać END jedynie pod warunkiem, że czynność dochodzeniowa wskazana w END mogłaby zostać zarządzona na takich samych warunkach w podobnej sprawie krajowej (pkt 35).
 - (3) Różnicowanie organu wydającego END i organu właściwego do zarządzenia czynności dochodzeniowych w ramach krajowego dochodzenia, prowadziłoby do skomplikowania systemu współpracy i stwarzało w ten sposób ryzyko dla ustanowienia uproszczonego i skutecznego systemu (pkt 36–38).

- 17 a) Z punktu widzenia izby motywy (1) i (2) są w niniejszej sprawie bez znaczenia. Obowiązkowe oceny z art. 6 ust. 1 lit. a) dyrektywy zostały przeprowadzone przed wydaniem END przez organ właściwy wedle prawa krajowego dla czynności dochodzeniowej; właściwy sędzia do spraw postępowania przygotowawczego wskazał w swoim nakazie, że przeszukania, które mają zostać przeprowadzone w Berlinie, są konieczne i proporcjonalne. W niniejszej sprawie – inaczej niż w przypadku leżącym u podstaw orzeczenia Trybunału w sprawie C-724/19 – nie występowała konieczność dochowania szczególnych wymogów dotyczących uzasadnienia. Organ wydający wydał też END w okolicznościach, w których dana czynność dochodzeniowa mogła zostać nakazana w porównywalnym przypadku krajowym; organ ten wniósł najpierw o przeprowadzenie przeszukania do sądu, a sąd zatwierdził przeszukanie przed wydaniem END.
- 18 b) W związku z powyższym w ocenie izby pozostaje jedynie motyw (3).
- aa) W tym zakresie izba jest z jednej strony zdania, że motyw ten należy rozpatrywać w sposób zróżnicowany. Izba uważa, że obligatoryjna identyczność organu wydającego END z właściwym wedle prawa krajowego organem do zarządzenia środka, obok uproszczenia może też prowadzić do komplikacji. Dotyczy to w szczególności krajów członkowskich, w których sąd do spraw postępowania przygotowawczego – tak jak ma to miejsce na przykład w niemieckim systemie prawnym – nie zajmuje centralnej pozycji w postępowaniu przygotowawczym, lecz jest jedynie selektywnie konfrontowany z dochodzeniem, jak na przykład przy przeprowadzaniu określonych czynności dochodzeniowych będących przedmiotem wniosków prokuratury lub w ramach nakazywania lub zatwierdzania środków przymusu zastrzeżonych zgodnie z krajowym prawem postępowania karnego na rzecz sądów. W każdym razie w niemieckim systemie prawnym jedynie selektywna właściwość sądu do spraw postępowania przygotowawczego prowadzi do tego, że sąd ten dysponuje aktami postępowania jedynie w momencie wydawania orzeczenia i dodatkowo nie zna ani obszarów dochodzenia niezwiązanych z jego orzeczeniem, ani nie jest mu znany rozwój zdarzeń występujących po wydaniu jego orzeczenia. W przypadku ustanowienia go organem wydającym sąd do spraw postępowania przygotowawczego musi zatem w przypadku ewentualnych pytań zwrotnych organu wykonującego, na przykład na podstawie art. 6 ust. 3 zdanie pierwsze dyrektywy, najpierw zażądać akt postępowania i zapoznać się (ponownie) z dochodzeniem i jego aktualnym stanem. Prowadzi to do spowolnienia procedury udzielania pomocy prawnej.
- 19 Należy również uwzględnić, że można sobie wyobrazić przypadki, w których END – tak jak w niniejszej sprawie – dotyczy, obok czynności dochodzeniowych, których nakazanie jest zastrzeżone na rzecz sądów, czynności, dla których takie zastrzeżenie nie występuje. W takim przypadku można przyjąć, że istnieje możliwość, iż każdy organ wyda odrębne END dla obszaru objętego jego właściwością. Państwo wykonujące miałyby wtedy w odniesieniu do dwóch END, dotyczących jednolitego stanu faktycznego, różne organy wydające jako organy

kontaktowe. Także taki stan rzeczy może z punktu widzenia izby skomplikować system współpracy.

- 20 bb) Z drugiej strony izba zadaje sobie pytanie, czy już sam motyw (3) może uzasadniać ograniczenie swobody państw członkowskich w zakresie transpozycji dyrektywy 2014/41 idące w parze z zasadami wynikającymi ze sprawy C-724/19. Wątpliwości izby wynikają przy tym także z porównania ze stanem prawnym występującym przy europejskim nakazie aresztowania, w którego przypadku rozbieżność pomiędzy organem nakazującym a organem wystawiającym nakaz jest uznawana za dopuszczalną (zob. wyrok wielkiej izby Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 27 maja 2019 r. – C-509/18), niezależnie od występującego także w tym przypadku istotnego celu w postaci uproszczenia istniejącego uprzednio skomplikowanego systemu współpracy pomiędzy państwami członkowskimi (motyw 5 decyzji ramowej Rady 2002/584/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi).
- 21 W związku z powyższym izba zadaje pytanie:

[...] [Powtórzenie pytania prejudycjalnego]

[...]